

colecția monografii

CODRIN MACOVEI

UNIFICAREA REGLEMENTĂRII CONTRACTELOR
ÎN DREPTUL EUROPEAN

CODRIN MACOVEI

**UNIFICAREA REGLEMENTĂRII
CONTRACTELOR
ÎN DREPTUL EUROPEAN**

Universul Juridic
București
- 2025 -

Cuvânt Înainte

Prezenta lucrare, *UNIFICAREA REGLEMENTĂRII CONTRACTELOR ÎN DREPTUL EUROPEAN*, reproduce textul nemodificat al tezei de doctorat, care a fost elaborată sub coordonarea domnului prof. dr. emerit Mihail Vasile Jakotă și susținută în anul 2005 la Facultatea de Drept a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, cu distincția *summa cum laude*.

Publicarea în anul 2025 a unei cărți scrise în urmă cu 20 de ani nu se face în contemplarea melancolică a studiilor doctorale ale autorului, ci în vederea respectării criteriilor de integritate, transparență și liber acces prevăzute de cea mai recentă legislație aplicabilă acestor studii. La data susținerii tezei de doctorat, aceste criterii, care răspund unor temeri bine-cunoscute în societatea noastră, fuseseră, de asemenea, îndeplinite, dar în manieră *à la française*: cele două titluri ale tezei au fost publicate înainte de susținerea publică și după observațiile din comisia de îndrumare, după cum urmează: „*Dreptul european al contractelor. Modernizarea normelor de drept conflictual*”, Editura Universității Al. I. Cuza Iași, 2005, 388 pagini, ISBN 973-703-130-X și „*Unificarea dreptului contractelor. O perspectivă europeană*”, Editura Junimea, Iași, 2005, 296 pagini, ISBN 973-37-1068-7. Formal, lipsea legătura dintre teza de doctorat și titlul ei fidel tipărit.

Trecerea timpului a modificat situația analizată, dar nu de o manieră fundamentală. Evoluțiile legislative importante au fost prezentate în ediția a doua a lucrării „*Dreptul european al contractelor. Modernizarea normelor de drept conflictual*”, publicată în anul 2008 la Editura Universității „Al. I. Cuza” Iași, 2008, 416 pagini, ISBN 979-973-703-371-0.

În speranța că prezenta lucrare păstrează, încă, actualitatea temei și validitatea demonstrației sale în sensul avantajării normelor de drept substanțial în defavoarea normelor de drept conflictual și cu mențiunea că jurisprudența citată poate reprezenta un punct de interes odată cu dispariția surprinzătoare a site-urilor care, cu multă migală, o selecționaseră, autorul exprimă gratitudinea sa față de editori.

Iași, ianuarie 2025

TITLUL 1

Trăsături generale ale Convenției de la Roma

Capitolul I

Geneză și context

Convenția de la Roma din 1980 reprezintă evoluția logică a reglementării uniforme a conflictelor de legi după adoptarea de către țările Comunității Europene a Convenției de la Bruxelles din 27 septembrie 1968 asupra competenței judiciare și executării hotărârilor în materie civilă și comercială. Această convenție oferea un număr de opțiuni de competență care se concretizau în tot atâtea opțiuni de legislație⁷². Atât timp cât hotărârile pronunțate într-un stat membru al Convenției din 1968 erau automat recunoscute și executate în celelalte state membre, părțile se puteau orienta spre jurisdicția care oferea soluția cea mai convenabilă. Autorii Convenției de la Roma au urmărit obținerea unei reglementări uniforme suplă a conflictelor de legi în materia contractelor, în același timp, lăsându-se judecătorilor un larg câmp de apreciere. În această manieră au înțeles redactorii Convenției să nu obstrucționeze viitoarele evoluții în materie. În ce măsură aceste deziderate au fost atinse și cu ce costuri vom putea aprecia în partea a doua a titlului I după identificarea locului Convenției în procesul de reglementare uniformă a conflictelor de legi și a coordonatelor sale generale.

1. Rațiunile inițiativei de unificare a normelor de drept internațional privat în materia obligațiilor contractuale

Convenția privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale⁷³, prezentată spre semnare la Roma în data de 19 iunie 1980 și intrată în vigoare la data de 1 aprilie 1991, este rezultatul politicii Comunității Europene ce are ca scop adoptarea măsurilor necesare pentru buna funcționare a Pieței Unice⁷⁴. Propunerea de unificare, fie și parțială, a dreptului internațional privat al statelor membre ale Comunității a aparținut guvernelor Belgiei, Olandei și Luxemburgului. Pe data de 8 septembrie 1967, reprezentantul permanent al Belgiei pe lângă Comunitatea Europeană a invitat Comisia, în numele celor trei guverne, să întreprindă demersurile necesare pentru armonizarea regulilor de conflict ale statelor membre. Inițiativa

⁷² M.V. JAKOTĂ, *Drept internațional privat*, Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1997, vol. 2, p. 214.

⁷³ Articole și comentarii cu caracter general ale textului Convenției de la Roma: J. FOYER, *Entrée en vigueur de la Convention de Rome du 19 juin 1980 sur la loi applicable aux obligations contractuelles*, Clunet, 1991, p. 601; H. GAUDAMET-TALLON, *Le nouveau droit international privé européen des contrats*, în Rev. trim. dr. eur., 1981, pp. 9 și 215; H. GAUDAMET-TALLON, *Convention de Rome du 19 juin 1980 sur la loi applicable aux obligations contractuelles*, în J.-Cl. Europe, Fasc. 3200, 1996; M. GIULIANO, P. LAGARDE, *Rapport concernant la Convention sur la loi applicable aux obligations contractuelles*, în JOCE nr. C 282, 31 octombrie 1980, pp. 1-50; C. GRYFOGEL, *La Convention de Rome du 19 juin 1980 sur la loi applicable aux obligations contractuelles*, în Petites affiches, 1992, nr. 71 și 72; P. LAGARDE, *Le nouveau droit international privé des contrats après l'entrée en vigueur de la Convention de Rome du 19 juin 1980*, în Rev. crit. dr. int. privé, 1991, pp. 287-340; G. DI MARCO, *La convention CEE sur la loi applicable aux obligations contractuelles*, în Rev. march. com. 1991, p. 319; K. FIRSCHING, *Übereinkommen über das auf vertragliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht*, în IPRax 1981, Heft 2, p. 37; W. LORENZ, *Vom altem zum neuen internationalen Schuldvertragsrecht*, în IPRax 1987, p. 269.

⁷⁴ M.V. JAKOTĂ, *op. cit.*, vol. 2, p. 213.

prevedea constituirea unei comisii de specialiști din toate țările membre ale CE care să aibă ca punct de plecare în activitatea sa de redactare proiectul unei convenții pregătite deja sub egida Beneluxului și făcută publică doi ani mai târziu⁷⁵.

Propunerea lansată de cele trei țări ale Beneluxului a primit atât aprobarea Comisiei, cât și a celorlalte guverne ale statelor membre. Se părea, într-adevăr, că un demers de unificare a dreptului internațional privat în domeniul obligațiilor contractuale și extracontractuale ar fi putut ameliora, sub diverse aspecte, funcționarea Pieței Comune, în particular libera circulație a mărfurilor, a persoanelor, a serviciilor și a capitalului. Iată care erau chiar cuvintele membrilor marcanți ai Comisiei Europene în anul 1969:

în concordanță cu litera și spiritul Tratatului fondator al Comunităților economice europene, armonizarea [legislativă] este prevăzută pentru a îndeplini funcția de a permite sau facilita crearea, în domeniul economic, a premiselor legale similare celor ce guvernează o piață internă. Apreciez că opiniile pot fi divergente în delimitarea inegalităților care afectează direct funcționarea Pieței Comune de cele care au doar un efect indirect. Cu toate acestea, mai există încă domenii ale dreptului în care diferențele dintre regulile naționale și, totodată, lipsa regulilor de conflict uniforme împiedică în mod clar libera circulație a persoanelor, a bunurilor și a capitalului între țările membre⁷⁶.

Mai precis, se considera că o atare operă ar fi asigurat atât de importanta certitudine a rezultatului procesului de determinare a legii aplicabile contractelor indiferent cărui stat ar fi aparținut judecătorul sesizat cu o astfel de acțiune⁷⁷. În plus, unificarea normelor de drept internațional privat părea utilă pentru prevenirea fenomenului cunoscut sub denumirea de *forum shopping*⁷⁸ (o parte a contractului introduce cererea de chemare în judecată la o anumită instanță, nu fiindcă aceasta este cea mai bine plasată pentru a rezolva disputa, fiind, de exemplu, cea mai apropiată de locul unde se găsesc probele, ci pentru că aplică legea cea mai favorabilă intereselor sale).

Din alt punct de vedere, unificarea normelor de drept internațional privat ale statelor membre părea, la acel moment, mult mai ușor de conceput și realizat decât o armonizare a dreptului material, dacă ținem cont doar de faptul că normele de conflict privesc numai raporturile care prezintă un element de extraneitate. Într-adevăr, procesul unificării dreptului material al unor discipline ca aceea a obligațiilor contractuale nu putea fi conceput, la acea dată, ca posibil. Chiar fără invocarea argumentelor suveranității naționale, ale tradiției, ale imposibilității medierii unor realități sociale sau lingvistice incongruente, majoritatea juriștilor și factorilor politici erau bulversați, descumpăniți de vastitatea și complexitatea pe care această disciplină le cunoaște în țările membre.

În fine, începerea demersurilor pentru realizarea acestei Convenții a fost motivată și de preocuparea oficialilor Comunității de a preveni agravarea divergențelor între soluțiile

⁷⁵ Benelux Treaty concerning a Uniform Law on Private International Law (Tratatul Benelux privind o Lege Uniformă aplicabilă relațiilor de drept internațional privat), Bruxelles, 3 iulie 1969; textul final, în limba engleză, al acestui tratat poate fi găsit în Am. Jo. Comp. L. nr. 18, 1970, p. 420. A se vedea, de asemenea, J. FOYER, *L'avant-projet de convention CEE sur la loi applicable aux obligations contractuelles et non contractuelles*, în J.D.I., 1976, p. 555; K. NADELMANN, *The Benelux Uniform Law on Private International Law*, în Am. Jo. Comp. L., nr. 18, 1970, p. 406; F. RIGAUX, *Nouveau projet de loi uniforme Benelux relative au droit international privé*, în Rev. crit. dr. int. privé, 1968, p. 557.

⁷⁶ Director-General for the Internal Market and Approximation of Legislation (Directorul General al Pieței Comune și al Cooperării Legislative) – T. VOGELAAR, *Minutes of the meeting of February 26-28, 1969*, p. 3.

⁷⁷ A se vedea și M.V. JAKOTĂ, *op. cit.*, vol. 2, p. 214.

⁷⁸ A se vedea P. MAYER, *Droit international privé*, Ed. Montchrestien, Paris, 1994, pp. 177-178.

înregistrate în materia conflictelor de legi în statele membre⁷⁹, cu atât mai mult cu cât unele state anunțaseră pe această temă proiecte de reformă internă (cazul Franței⁸⁰, Italiei⁸¹, dar și al Germaniei) sau dorința de a participa la convenții internaționale (a se vedea exemplul de mai sus al țărilor din Benelux).

2. Adoptarea Convenției

Elaborarea proiectului de unificare a normelor de conflict a fost încredințată de către Comisia Europeană unui grup de lucru format din experți guvernamentali aparținând celor șase state membre inițiale ale Comunității. Acest grup s-a întâlnit însă pentru prima dată abia după semnarea formei finale a *Convenției de la Bruxelles cu privire la competența judiciară și executarea deciziilor în materie civilă și comercială*, când s-a discutat în detaliu propunerea înaintată de către guvernul belgian. Experții își propuseseră ca obiective unificarea regulilor de conflict atât în materia obligațiilor contractuale și extracontractuale, cât și în materia formei și probei actelor juridice. Profesorii M. Giuliano și P. Lagarde au fost aleși ca raportori generali pentru cele două domenii, ei urmând să fie ajutați în problemele legate de teoria generală a obligațiilor de către Th. van Sasse van Ysselt.

Lucrările au continuat între anii 1970-1972, iar în luna iunie 1972 grupul de experți a prezentat un proiect preliminar care, însoțit de un impresionant comentariu al celor trei raportori, a fost supus examinării guvernelor statelor membre⁸².

Fără a insista prea mult asupra acestei prime forme a Convenției, dorim să aducem câteva precizări. Textul preliminar era mult mai puțin ambițios prin aria sa de cuprindere și aplicabilitate decât dispozițiile Convenției Benelux asupra Legii Uniforme, care fuseseră avute în vedere ca punct de plecare. În fapt, în timpul întâlnirii din luna octombrie a anului 1969, experții convocați de către Comisia Europeană au fost convinși să-și limiteze demersurile la acele aspecte ale normelor de conflict aflate în legătură directă cu buna funcționare a Pieței Comune⁸³. Cu toate acestea, odată începută activitatea grupului, experții au încercat să cuprindă în opera lor de armonizare cât mai multe materii. Astfel, ei s-au concentrat inițial și asupra regulilor aplicabile proprietății imobiliare și drepturilor reale, formei actelor de procedură, probelor în procesul civil și comercial sau a altor probleme de ordin general, cum ar fi: retrimiteră, prestația caracteristică, aplicarea legii străine, limitele reprezentării civile și comerciale, ordinea publică, capacitatea. Ulterior, în cursul anului 1970, experții au decis că trebuie să excludă din sfera activității de armonizare normele ce au legătură cu dreptul de proprietate, în special din cauza amplitudinii pe care ar fi trebuit să o aibă activitatea de cercetare a tuturor dispozițiilor naționale ale statelor membre. În consecință, schița prezentată de grupul de lucru în anul 1972 a fost numită *Convenția privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale și extracontractuale*⁸⁴.

În art. 1 se prevedea că dispozițiile sale sunt aplicabile obligațiilor contractuale și extracontractuale în situația în care acestea prezentau un element de extraneitate. Dintre materiile excluse din câmpul de aplicare a Convenției menționăm: capacitatea persoanei fizice și juridice,

⁷⁹ M.V. JAKOTĂ, *op. cit.*, vol. 2, p. 214.

⁸⁰ Un proiect francez ce cuprindea noi reguli de conflict în materia obligațiilor exista încă din 1967, textul acestuia fiind publicat în *Rev. crit. dr. int. privé*, 1970, p. 835.

⁸¹ În Italia căutările pentru noi soluții de rezolvare a conflictelor de legi au continuat chiar și după semnarea Convenției, cercetătorii fiind motivați de incertitudinea intrării în vigoare a acesteia, cf. *Riv. dir. int. privé. proc.*, 1989, p. 932.

⁸² M. GIULIANO, P. LAGARDE, TH. van SASSE van YSSELT, *Rapport concernant l'avant-projet de Convention sur la loi applicable aux obligations contractuelles et non contractuelles*, în *Riv. dir. int. privé. proc.*, 1973, p. 198.

⁸³ Pentru mai multe amănunte, a se vedea T. VOGELAAR, *op. cit.*, p. 2.

⁸⁴ J. VANDER ELST, *Unification des règles de conflit de lois dans CEE*, în *Jo. des Trib.*, 1973, nr. 88, p. 249.